

Sziklai Zoltán-Ruff Tamás: A helyi demokrácia helyzete Székesfehérváron

1. Háttér

Az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet az Echo Network HDA („Helyi Demokácia Audit”) programjának keretén belül rendszeres társadalomtudományi kutatással vizsgálja a székesfehérvári helyi demokrácia helyzetét. A helyi demokratikus deficit alakulásán túl vizsgáljuk a lakosok önkormányzattal, az önkormányzati munkával, döntésekkel való elégedettségét is. Jelen kutatásunk a 2010. szeptember 20-26. között megrendezésre kerülő Állampolgári Részvétel Hete program keretén belül készült.

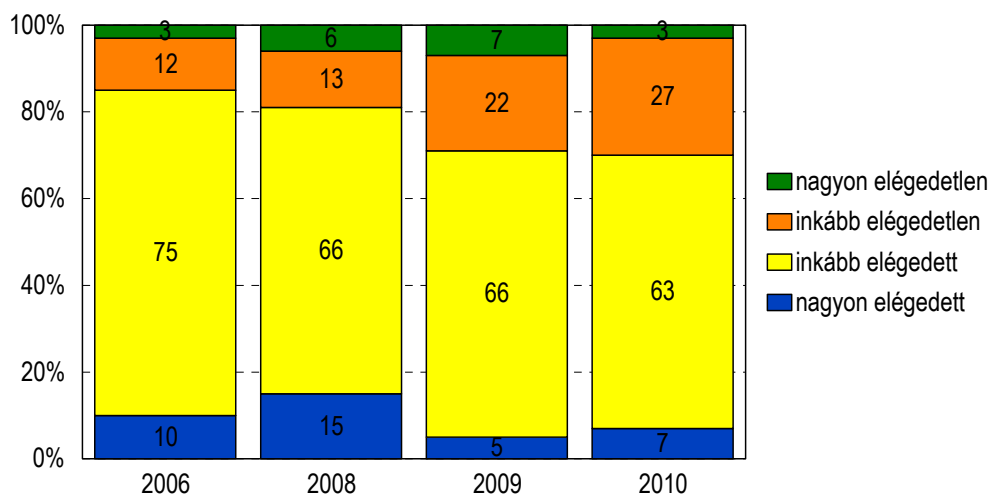
A kutatóintézet kérdezőbiztosai 300 véletlenszerűen kiválasztott székesfehérvári 18 éven felüli lakossal készítettek telefonos interjúkat standard kérdőívek segítségével. A mintavételből eredő kisebb eltéréseket ún. többszemponútú matematikai súlyozással korrigáltuk, így a minta pontosan reprezentálja Székesfehérvár város teljes felnőtt, vezetékes telefonnal rendelkező lakosságát. A kutatási beszámolóban közölt adatok hibahatára az egyes kérdésekre válaszolók számától függően +/- 3-5 százalék. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden fehérvári vezetékes telefonnal rendelkező felnőtt lakost megkérdeznénk. A kérdőívek felvételére 2010. augusztus 22-28. között került sor.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek problémákat, intézményeket négy illetve ötfokú skálán. Ezen kérdések egy részének esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százas értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, elutasítást stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, támogatottságot stb.) jelez. Más esetekben a kapott válaszokat -100 és +100 közötti ún. mérleg-indexre számoltuk át, ahol értelemszerűen a negatív értékek fejezik ki a kritikusabb, a pozitív értékek a pozitívabb véleményeket.

2. A helyi demokrácia helyzete

A városi közhangulat egyik fokmérője, hogy mennyire elégedettek a lakosok azzal, ahogy Székesfehérváron „mennek a dolgok”. Ezzel kapcsolatban a HDA 2006-os adatfelvétele még nagyfokú elégedettséget mért, a válaszolók 10 százaléka nagyon, további 75 százaléka inkább elégedett volt akkor, kritikus véleményt 15 százalék fogalmazott meg. 2009-ben ezzel szemben már csak a fehérváriak 5 százaléka volt nagyon, 66 százaléka pedig inkább elégedett azzal, ahogy a városban mennek a dolgok, s 29 százaléka inkább elégedetlen vele. Ezek mögött alapvetően a gazdasági válság negatív hatását kell látni, mely a várost sem kerülte el. Idén ősszel kis mértékben ugyan, de emelkedés regisztrálható, kis mértékben nőtt a nagyon elégedettek aránya miközben csökkent a nagyon elégedetlenség, ám az elmozdulás alig éri el a mintavételi hiba határát, így majd a következő adatfelvétel mondja meg igazából, hogy tartós folyamatról van-e szó. 2008 szeptemberében a válság érezhető hatása előtt mérleg-indexen kifejezve a +34 pont volt az elégedettség, 2009-ben ezzel szemben már csak pedig +18 pont volt, ami erőteljes és szignifikáns csökkenés, 2010-ben viszont némi emelkedés után +22 pont mérhető. Jellemző, hogy vélhetően a válság hatására minden társadalmi csoportban csökkent az elégedettség taval, leginkább a férfiak és a fiatalok elégedettsége csökkent akkor átlag 22-25 ponttal, a most mérhető kis mértékű átlagos elégedettség növekedést azonban elsősorban a 30-60 év közötti, aktív korban lévő felnőttek pozitív véleményváltozása okozza, míg az idős korosztályban idén is tovább romlott az elégedettség.

Mennyire elégedett azzal, ahogy Székesfehérváron mennek a dolgok?

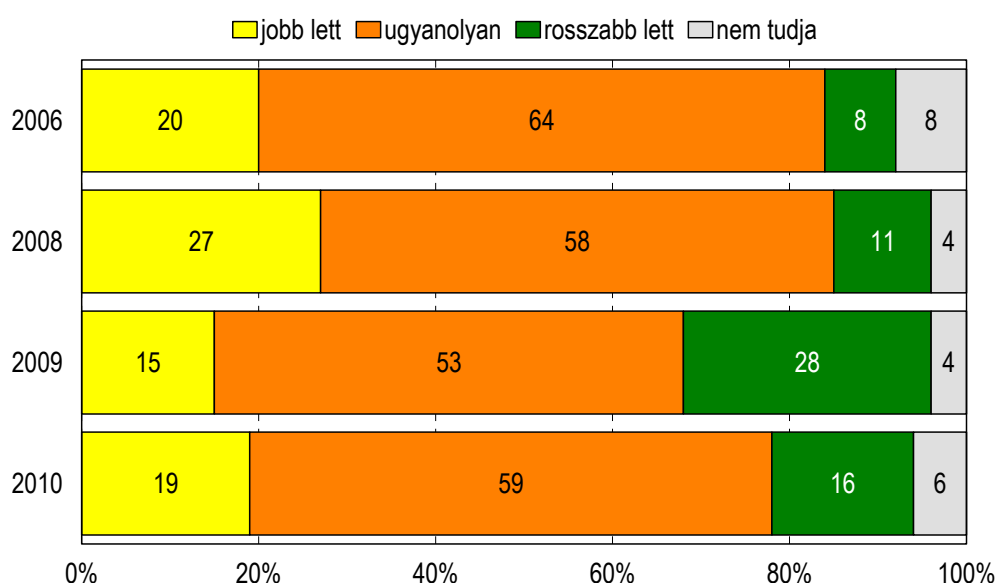

Az elégedettség alakulása az egyes társadalmi csoportokban (mérleg-indexen)

	2006.június	2008. szeptember	2009.szeptember	2010. augusztus
Férfiak	+ 34	+42	+17	+25
Nők	+ 42	+30	+20	+19
30 év alattiak	+ 29	+50	+28	+32
30-44 évesek	+ 44	+37	+18	+25
45-59 évesek	+ 33	+18	+5	+13
60 év felettiak	+ 50	+40	+26	+19
Átlag	+ 39	+34	+18	+22

A város tekintetében, ha összehasonlítjuk a helyzetet az előző évekkkel a lakosok döntő többsége, 59 százaléka nem lát érdemi változást, szerintük ugyanúgy mennek a dolgok, ezek aránya évről évre állandónak tekinthető. Azok, akik szerint idén jobban mennek a város ügyei, a minta 19 százalékát teszik ki, míg az ellenkező póluson 16 százalékuk található. 2009-hez képest e kérdésben is már határozottabb pozitív elmozdulás tapasztalható, azok aránya pedig akik romló tendenciát látnak jelentősen, mintegy 12 százalékponttal nőtt az elmúlt év során. A nők, a magasabb iskolai végzettségűek és az idősebbek az átlagnál némileg kritikusabb véleményt fogalmaztak meg e kérdésben.

Ha összehasonítja a helyzetet itt a városban a tavalyi évvel...

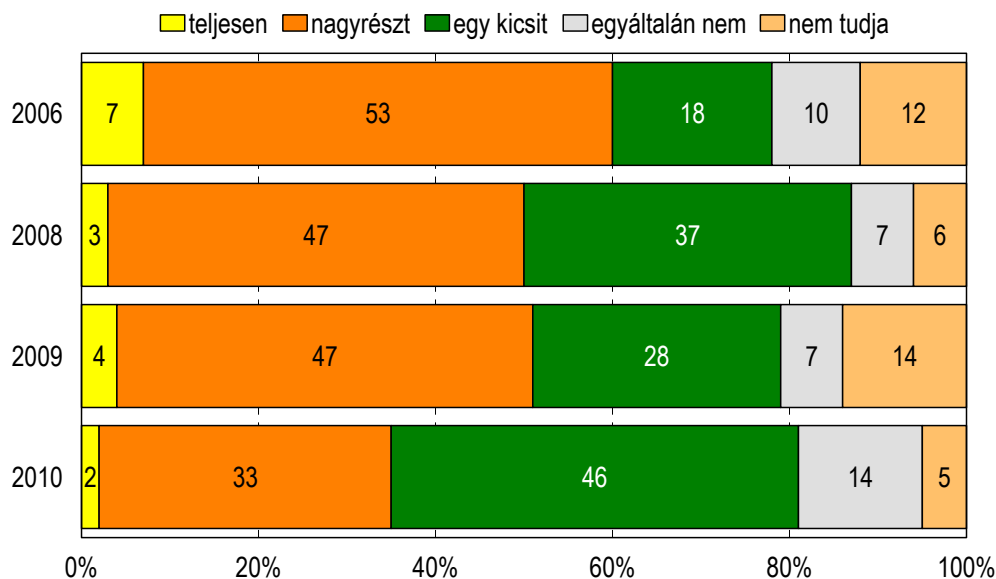

Arról, hogy az önkormányzat mennyire ismeri, hogy mit szeretnének a fehérváron élő emberek 2008-ban megoszlottak a vélemények, 3 százalékuk szerint teljesen, további 47 százalékuk szerint inkább ismerik az önkormányzatnál, hogy mit szeretnének az itt élők, ellenben negatív véleményt formált 44 százalékuk, s 6 százalékuk bizonytalan volt. A mérleg-index értéke +2 pont volt. Tavaly a bizonytalanok aránya a kétszeresére nőtt. Ugyanakkor közel 10 százalékponttal csökkent azok aránya, akik szerint önkormányzatnál nem vagy csak kis mértékben ismerik, hogy mit szeretnének az itt élő emberek, 44-ről 35 százalékra.

Idén a bizonytalanok aránya a felére csökkent, s ugyanakkor felére csökkent azok aránya is, akik szerint az önkormányzatnál teljesen ismerik, hogy mit szeretnének az itt élő emberek. Az 53 százalékos inkább pozitív vélemény is 47 százalékra csökkent, miközben azok aránya aki szerint csak kicsit vagy egyáltalán nem ismerik az emberek szándékait, véleményét 44 százalékra nőtt. Mindez mérleg indexen +2 pontot jelentett. A mostani adatfelvételünkre rányomta a bélyegét az elmúlt év során kialakult városvezetői helyzet, a polgármester idő előtti távozása épp úgy, mint a felelősségi körök átláthatatlansága ezért nem meglepő, hogy idén a lakosok többsége úgy véli az önkormányzat problémáismerete is csökkent, azok aránya, akik pozitív véleménnyel vannak alig egyharmad, míg azok aránya, akik szerint egyáltalán nem ismeri az önkormányzat az emberek igényit 14 százalékra nőtt. Ez öt év átlagában a legnagyobb arány, mérleg indexen kifejezve -18 pont, ami negatív rekordot jelent.

A 45 év alattiak ennél is rosszabb véleménnyel vannak, -23-26 pont, csakúgy mint a férfiak, s jellemzően kritikusabbak a diplomások is (-27 pont).

Mennyire ismerik az önkormányzatnál, hogy mit szeretnének az itt élő emberek?

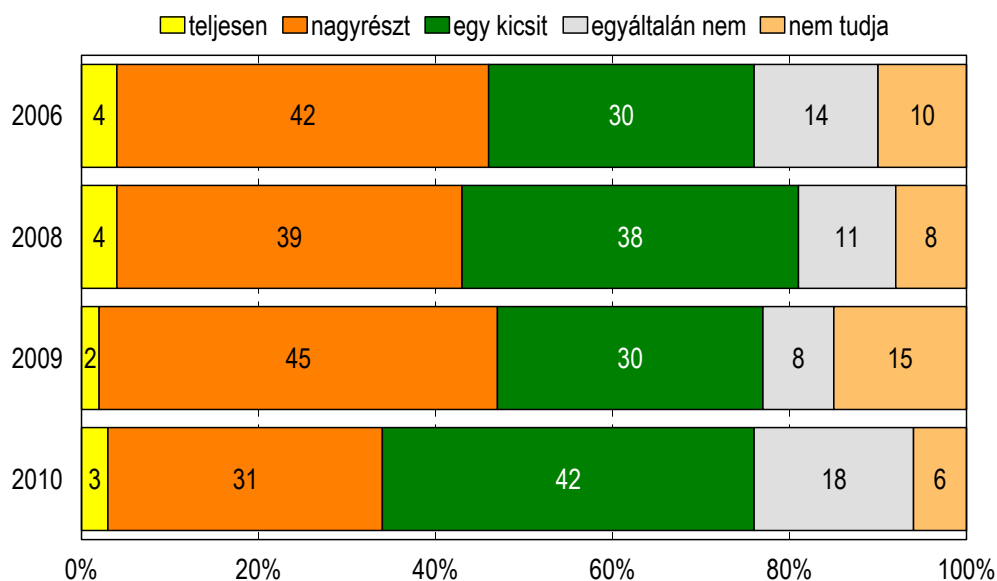

Problémaismerti index alakulása az egyes társadalmi csoportokban (mérleg-indexen)

	2006.június	2008. szeptember	2009. szeptember	2010. augusztus
Férfiak	+ 14	+3	+6	-26
Nők	+ 16	-1	+11	-10
30 év alattiak	+ 10	-6	+33	-23
30-44 évesek	+ 18	-1	+5	-26
45-59 évesek	+ 2	+2	-10	-11
60 év felettek	+ 34	+14	+11	-12
Átlag	+ 15	+2	+9	-18

Ezek után nem meglepő, hogy arra a kérdésre, hogy mennyire veszik figyelembe az önkormányzati döntésekben az itt élő emberek igényeit szintén inkább negatív ítélet született, mindössze 3 százalék mondta, hogy teljesen és további 31 százalék válaszolt inkább igennel, míg a többség úgy érzi, hogy csak kis mértékben veszik figyelembe az önkormányzati döntésekben az emberek igényeit. Az elmúlt öt évet tekintve e kérdésben is mélyponton van a város, míg 2009-ben +2 pont volt az index értéke, ez idén -20 pontra csökkent.

Mennyire veszik figyelembe az önkormányzati döntésekben az emberek igényeit ?

Figyelembevételi index alakulása az egyes társadalmi csoportokban (mérleg-indexen)

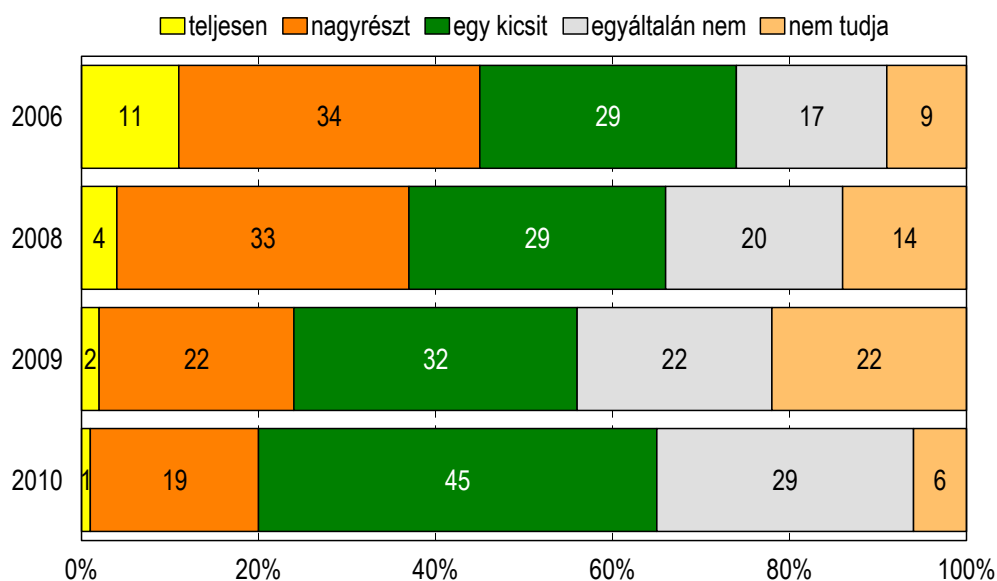
	2006.június	2008. szeptember	2009. szeptember	2010. augusztus
Férfiak	-6	+1	+1	-23
Nők	-3	-14	+3	-18
30 év alattiak	-19	+10	+30	-7
30-44 évesek	-3	-23	0	-23
45-59 évesek	-5	-14	-18	-28
60 év felettiak	+ 13	-2	-6	-22
Átlag	-4	-8	+2	-20

Hasonló a helyzet a lakosság körében az önkormányzati döntések átláthatóságával kapcsolatban. Míg 2006-ban 45 százalékuk szerint teljesen vagy nagyrészt nyomon követhető, a lakosok számára átlátható volt a döntéshozatal folyamata, addig tavaly már csak 24, idén pedig már csak 20 százalékuk nyilatkozott így, s 45 százalékuk úgy foglalt állást, hogy kis mértékben, 28 százalékuk szerint pedig egyáltalán nem látható át az, hogy hogyan születnek a döntések az önkormányzatnál. Az is informatív, hogy a bizonytalanok aránya jelentősen csökkent, 6 százalékra. Az átláthatóság index értéke 2006-ban is negatív volt már, -3 pont, de a tavaly mért -32 pont után azt gondolhattuk nincs már lentebb, de az idei -41 pont erre sajnos rácsúszott.

Transzparencia index alakulása az egyes társadalmi csoportokban (mérleg-indexen)

	2006.június	2008. szeptember	2009. szeptember	2010. augusztus
Férfiak	-5	-11	-38	-38
Nők	-3	-21	-21	-43
30 év alattiak	-10	-5	-31	-40
30-44 évesek	-9	-21	-35	-30
45-59 évesek	-1	-24	-35	-43
60 év felettek	+ 6	-13	-13	-49
Átlag	-3	-16	-32	-41

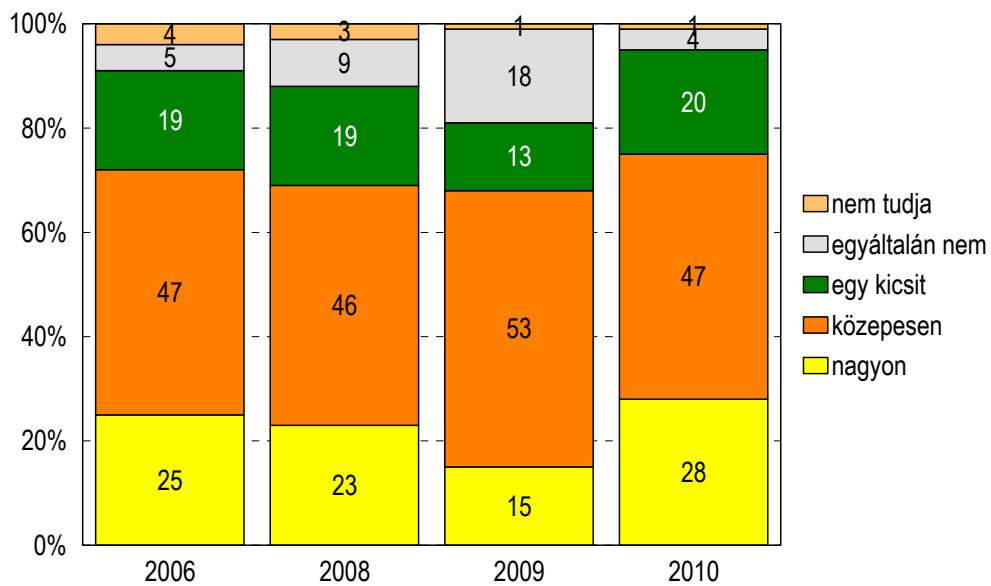
Mennyire tartja átláthatónak azt, ahogy az önkormányzatnál a döntések születnek?

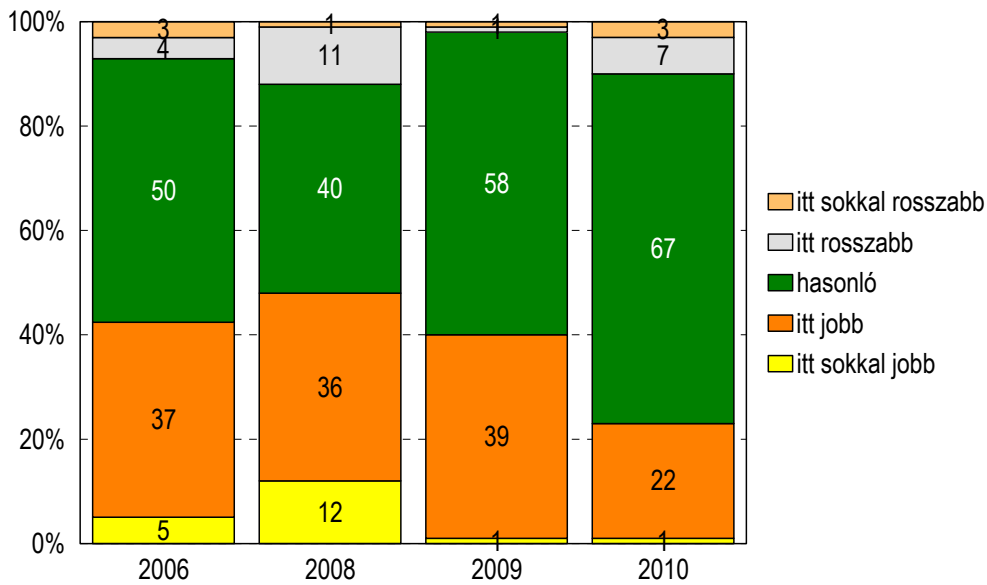
A lakosok többsége érdeklődést mutat a székesfehérvári demokrácia iránt. 2006-ban 25 százalékukat nagyon, 47 százalékukat közepes mértékben foglalkoztatta a helyi demokrácia kérdésköre, helyzete, s ez a 2009-ben mért negatív rekord után 2010-re 28 százalékra nőtt, ami már eléggé vonzó adat. Ugyanakkor azok aránya, akiket egyáltalán nem foglalkoztat ez a kérdés, érezhetően csökkent, 18 százalékról 4 százalékra.

A helyi demokrácia helyzete más településekhez képest a megkérdezettek közel negyede szerint jobb Székesfehérváron, de a pozitívan nyilatkozók aránya 17 százalékponttal csökkent (!)egy év alatt, ugyanakkor azok aránya nőtt 8 százalékponttal, akik szerint rosszabb, vagyis összességében inkább romlott a véleménystruktúra. Jellemző, hogy a fiatalabb válaszadók kritikusabbak e tekintetben.

Mennyire foglalkoztatja Önt a helyi demokrácia helyzete Székesfehérváron?

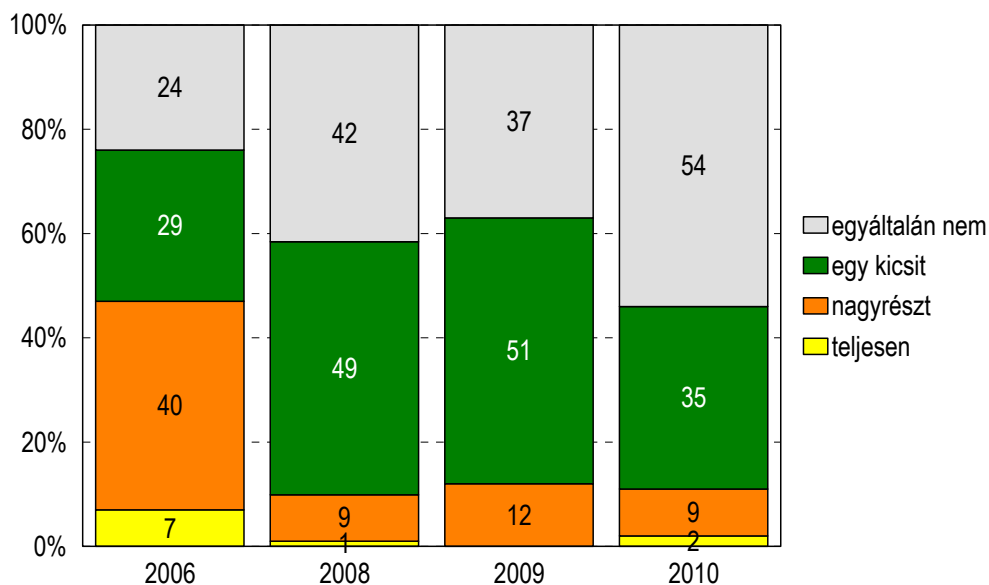

Hogyan ítéli meg a helyi demokrácia helyzetét Székesfehérváron más településekhez képest?

A demokratikus társadalmi működés egyik fontos eleme, hogy a lakosok beleszólhassanak abba, ahogy a városban mennek a dolgok. Idén a lakosok 54 százaléka úgy érzi egyáltalán nem, 35 százaléka pedig csak kis mértékben tud beleszólni abba, ahogy városban zajlanak az ügyek, s alig minden tizedik választópolgár érzi úgy, hogy nagyrészt van beleszólása a dolgokba. E tekintetben is romlott a helyzet tavaly óta. Az ebből képzett participációs index értéke tavaly -56 pont volt, ami már akkor is markáns elégedetlenséget mutatott, idén -62 pont.

Hogy érzi, mennyire tud Ön beleszólni abba, ahogy a városban mennek a dolgok?

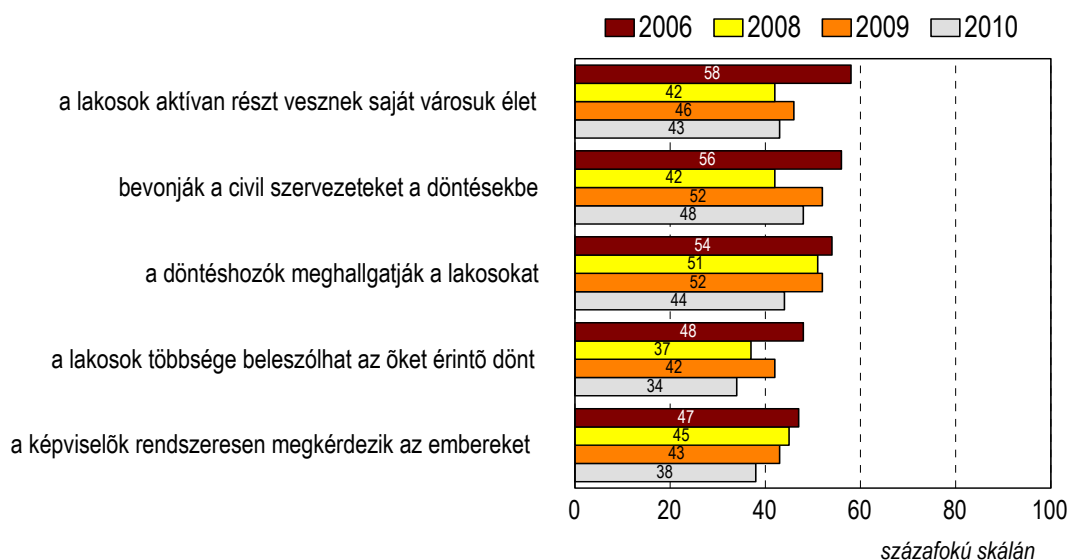

Vélt participációs index alakulása az egyes társadalmi csoportokban (mérleg-indexen)

	2006.június	2008. szeptember	2009. szeptember	2010. augusztus
Férfiak	-11	-55	-52	-65
Nők	-11	-68	-59	-60
30 év alattiak	-20	-60	-62	-71
30-44 évesek	-10	-68	-57	-58
45-59 évesek	-11	-60	-51	-62
60 év felettek	+ 4	-58	-56	-57
Átlag	-11	-62	-56	-62

A helyi demokrácia működésének mérésére összeállítottunk egy kérdéssort, melyben a megkérdezettek különböző állításokat kell rangsorolniuk százfokú skálán. Az ilyen skálákon a 40-60 pont közötti tartomány a bizonytalan sáv, az ábrán jól látszik, majd minden állítás ide sorolódott be. Az ideai válaszokból látszik, hogy tavalyhoz képest minden dimenzióban romlott a lakossági megítélés 3-8 ponttal, leginkább abban, abban hogy a döntéshozók meghallgatják-e a lakosokat, illetve a lakosok többsége beleszólhat-e az őket érintő döntésekbe. Részletesebben is megnézve a vélemények eloszlását az derült ki, az eltérő életkori csoportokban lévők, eltérő módon ítélik meg a kérdést. Míg a az idősebb lakosok inkább úgy érzik, a döntéshozók, képviselők meghallgatják a lakosok problémáit, ha valaki hozzájuk fordul, addig a fiatalok és a fiatal felnőttek ennek az ellenkezőjét gondolják, ellenben a fiatalok inkább vallják, hogy a lakosok aktívan részt vesznek saját városuk életében, mint más korosztályok.

Ön szerint mennyire jellemző Székesfehérváron, hogy...

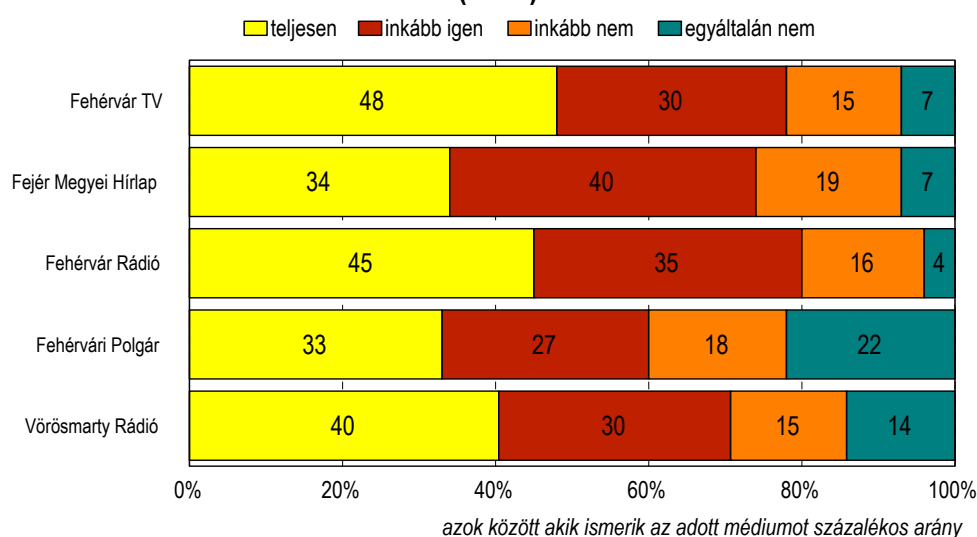
A helyi demokrácia kiemelt összetevője, a helyi média függetlenségének kérdése. Ezzel kapcsolatban el kell mondani, hogy 2006-ban a lakosok többsége a helyi médiatermékeket még inkább függetlennek tartotta az önkormányzattól és a város vezetésétől, azok közül is elsősorban a Fehérvár Televíziót és a Fehérvár Rádiót (78-80 százalék) kell kiemelni, s jellemzően egyedül a Fehérvári Polgárnál vélték akkor többen úgy, hogy szerkesztése nem független a város vezetésétől (40 százalék).

2008-ban a két rádiót kivéve minden vizsgált médiatermék esetében erősebb önkormányzati, városvezetői befolyást vélték a lakosok, mint 2006-ban. Különösen sokat, 22 százalékpontot romlott a lakosok szerint a Fehérvári Polgár függetlensége 2007-re, de a Fehérvár TV és a Fejér Megyei Hírlap tekintetében is 16-19 százalékponttal romlott a lakosok véleménye. 2009-ben a kép még komorabbá

vált, gyakorlatilag minden helyi médium megítélése romlott e tekintetben, s míg tavaly négy médium (Fehérvár TV, FMH és a két rádió) vélt függetlensége is pozitív tartományban volt, idén ez mindössze a két rádióra igaz, az önkormányzattól leginkább független médium a lakosok szerint a Vörösmarty Rádió (+9 pont), s ezt követi a Fehérvár Rádió (+7 pont). A megyei napilap vélt függetlensége 12 pontot, a Fehérvár Televízióé 14 pontot romlott egy év alatt, de a legnegatívabb megítélést kapott médium, a Fehérvári 7nap esetében a -7 pontos függetlenségi index -40 pontra zuhant. A Fehérvári Polgár helyett indított új lap, a FehérVár az előd nyomdokain halad a lakosok megítélése alapján, a helyi önkormányzattól való vélt függetlensége -29 pont, ami szintén önmagáért beszél, s a helyzet nem változott idén sem gyökeresen.

Összességében, míg 2006-ben a lakosok többsége a helyi médiatermékeket inkább függetlennek tartotta az önkormányzattól és a város vezetésétől, addig 2010-re a helyzet gyökeresen megváltozott, mindegyik helyi sajtó esetében azok vannak többen akik úgy vélik az adott médium inkább nem, vagy egyáltalán nem független a város vezetésétől.

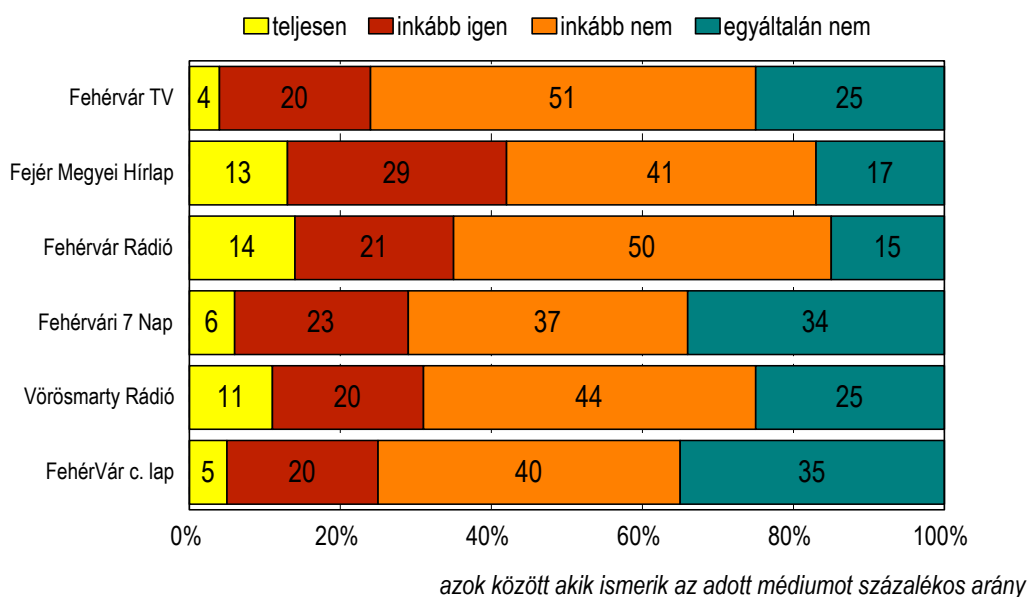
Ön szerint a helyi sajtó mennyire független a város vezetésétől? (2006)

Összességében a helyi média vélt függetlensége 2006-ban mérleg indexen +39 pont volt, ami pozitív kép, 2008-ban már csak -1 pont, 2009-ben pedig -35 pont lett, ami azt jelenti, hogy a székesfehérvári lakosok benyomásai alapján a média többségében önkormányzati befolyás alatt, nem függetlenül tevékenykedik a városban, s ebben a negatív véleményben a FehérVár és a Fehérvári 7nap című lapokról alkotott vélemények voltak a meghatározók. Idén a legtöbb médium tekintetében romlott a lakossági vélemény, ez alól csak negatív rekorder Fehérvári 7 nap a kivétel, ahol a -40 pontos index, -

25 pontra erősödött, s összességében ennek köszönhetően az egész médiára vonatkozó -35 pontos index is -29 pontra mérséklődött. A legkevésbé független médium a városban a város vezetésétől a lakosok szerint a Fehérvár Televízió és a FehérVár c. lap, -32 illetve -35 pont a vélt függetlenségük, de gyakorlatilag minden médium esetében negatív érték mérhető már idén.

Ön szerint a helyi sajtó mennyire független a város vezetésétől? (2010)

A helyi sajtó vélt függetlensége (mérleg-indexen)

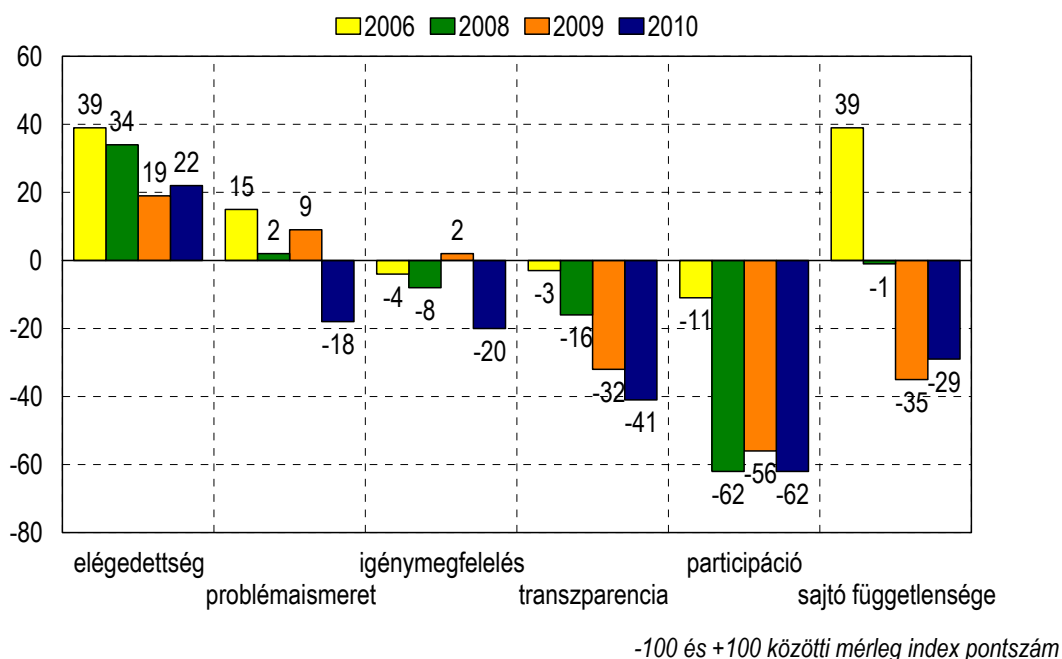
	2006. június	2008. szeptember	2009. szeptember	2010. augusztus
Fehérvár Televízió	+48	+6	-8	-32
Fejér Megyei Hírlap	+37	+10	-2	-9
Fehérvár Rádió	+50	+29	+7	-15
FehérVár	n.a	n.a	-29	-35
Fehérvári 7 nap	n.a	-7	-40	-25
Vörösmarty Rádió	+ 34	+22	+9	-20
Átlag	+39	-1	-35	-29

A Helyi Demokrácia Audit már ötödik éve a helyi demokrácia hat dimenzióját vizsgálja a lakossági véleményalkotás alapján Székesfehérváron. Ennek megfelelően hat indexet is alkotunk:

1. lakossági elégedettség index
2. döntéshozói problémaismeret index
3. igénymegfelelés index (reszponzivitás)
4. átláthatóság index (transzparencia)
5. beleszólás, részvétel indexe (participáció)
6. helyi sajtó függetlensége

Összefoglalva a kutatás eredményeit megállapítható, hogy 2009-hez képest érezhetően csökkent a döntéshozói problémaismeret indexe, az igénymegfelelés, a döntéshozatal átláthatósága, a beleszólás lehetősége, míg kis mértékben javult a viszonylag magas lakossági elégedettség és erősödött a helyi sajtó vélt függetlensége.

Helyi demokrácia indexek alakulása Székesfehérváron

Az a tény, hogy lakosok elégedettek, miközben pontosan látják, hogy a helyi politikai rendszer elveszi tőlük a részvétel és a közpolitikai lét lehetőségét, azt üzeni, hogy ez egyfajta sajátos kompenzációs rendszer (az emberek nem szólnak bele a helyi politikába, amíg látják a fejlődést). Ez a – Habermasi értelemben használt - állampolgári privatizmus jelenségét erősíti, az emberek a helyi politikától és annak színtereitől elfordulva inkább a karrierre, szabadidőre és fogyasztásra orientálódnak, s a város fejlődését vagy a korábbi részvételi kudarcokat látva kezdenek lemondani a befolyásolás igényéről is.